

Âm nhạc Lạng Sơn - Những dấu ấn nổi bật trên hành trình 50 năm từ sau ngày đất nước thống nhất

Nguyễn Văn Tân
Khoa Văn hóa, Nghệ thuật và Du lịch
Email: tannhacsi@gmail.com

Tóm tắt: Bài viết khái quát chặng đường 50 năm phát triển của âm nhạc Lạng Sơn (1975-2025), với những đóng góp nổi bật trong việc bảo tồn và phát huy âm nhạc dân tộc. Qua ba giai đoạn, nhiều nhạc sĩ và nghệ sĩ tiêu biểu đã sáng tác, biểu diễn và quảng bá những tác phẩm giàu bản sắc địa phương. Bên cạnh thành tựu, bài viết cũng chỉ ra một số hạn chế như thiếu sáng tác cho thiếu nhi, ít tác phẩm khí nhạc và trong quảng bá các tác phẩm nghệ thuật. Tác giả đề xuất tăng cường hỗ trợ, xây dựng đội ngũ kế cận và tạo điều kiện để âm nhạc Lạng Sơn tiếp tục phát triển bền vững.

Từ khóa: Âm nhạc Lạng Sơn, bảo tồn và phát huy, văn hóa dân tộc, sáng tác ca khúc, giao thoa truyền thống và hiện đại,...

1. Mở đầu

Âm nhạc là loại hình nghệ thuật dùng âm thanh để diễn tả tâm tư, tình cảm con người, phản ánh thế giới quan của người nghệ sĩ. Lịch sử phát triển của thế giới loài người nói chung, của nghệ thuật âm nhạc nói riêng từ lâu đã khẳng định vị trí và vai trò của nghệ thuật âm nhạc trong đời sống xã hội.

Đảng và Nhà nước ta luôn khẳng định văn hóa nói chung, văn hóa dân tộc thiểu số nói riêng là một bộ phận quan trọng, là động lực của sự phát triển bởi: “Văn hóa... là *hồn cốt* của Dân tộc, nói lên *bản sắc* của Dân tộc. Kế thừa nội dung trong các nghị quyết, văn kiện, nhất là Nghị quyết Hội nghị Trung ương 5 khóa VIII “Về xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc”, Nghị quyết Hội nghị Trung ương 9 khóa XI “Về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước”, trong Văn kiện Đại hội XIII, quan điểm của Đảng về xây dựng và phát huy giá trị văn hóa, sức mạnh con người Việt Nam được trình bày trong mối quan hệ thống nhất, biện chứng khi khẳng định: “Giữ gìn và phát huy giá trị văn hóa, sức mạnh con người Việt Nam trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, hội nhập quốc tế”.

Lạng Sơn là tỉnh biên giới địa đầu của Tổ quốc, nơi hội tụ, giao thoa văn hóa của nhiều dân tộc sinh sống như dân tộc Kinh, Tày, Nùng, Dao, Sán Chay, H'mông, Hoa,... mỗi dân tộc lại có những nét riêng trong diện mạo chung của nền văn hóa, nghệ thuật. Chính vì vậy, nghệ thuật nói chung, âm nhạc nói riêng hết sức phong phú và đa dạng.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Âm nhạc Lạng Sơn - Dấu ấn 50 năm (1975 - 2025)

2.1.1. Giai đoạn 1975 đến 1985

Sau khi giải phóng miền Nam, thống nhất đất nước, âm nhạc Việt Nam nói chung, âm nhạc Lạng Sơn nói riêng có sự tiếp nhận văn hóa nước ngoài, cho nên âm nhạc được mở rộng và có những đặc điểm, xu thế, yêu cầu mới.

Âm nhạc chuyển từ thời kỳ chiến tranh sang hòa bình đòi hỏi có những thay đổi về đề tài, chủ đề, hình ảnh, nhân vật trung tâm không chỉ là người lính, mà còn là những hồi ức, kỷ niệm, dư âm của chiến tranh vọng lại trong lòng người. Chủ đề, đề tài từng bước hướng về quê hương mới, những công trình xây dựng, về thân phận con người, phản ánh những sự chuyển mình của xã hội. Thời kỳ này, mặc dù cuộc sống gặp nhiều khó khăn nhưng đã xuất hiện một số nhạc sĩ tâm huyết, sung sức như nhạc sĩ Vi Tơ, Xuân Thu, Mông Lợi Chung, Hoàng Tú, Vũ Thanh Dương, Hoàng Thái, Lâm Dẫu, Thân Ngọc Lễ, Đỗ Mạc,... Các nhạc sĩ cho ra đời nhiều tác phẩm âm nhạc là nguồn động viên, cổ vũ nhân dân hăng say lao động, sản xuất. Các tác phẩm ca ngợi quê hương đất nước, ca ngợi những tấm gương hy sinh anh dũng vì độc lập tự do cho dân tộc. Điển hình có các tác phẩm: *Bài ca mùa xuân* của nhạc sĩ Mông Lợi Chung; *Lời cây đàn tính*, *Em hát bài then mới*, *Dư âm Chi Lăng* của nhạc sĩ Hoàng Tú; *Lời ca anh Hoàng Văn Thụ* của nhạc sĩ Xuân Thu; *Chi Lăng chiến thắng* của nhạc sĩ Vi Tơ (lời Tày Nông Cường Việt, lời Kinh Xuân Thu); *Ta ca nô*, *Âm hưởng Tam Thanh* của nhạc sĩ Vũ Thanh Dương.

Ngoài những tác phẩm âm nhạc được viết theo thể thức âm nhạc phương Tây (âm nhạc 7 âm) mà các nhạc sĩ đã được đào tạo, thì các tác phẩm cũng đã được các nhạc sĩ khai thác các chất liệu âm nhạc dân gian của quê hương. Âm nhạc dân tộc Lạng Sơn là một phần quan trọng trong bản sắc văn hóa của vùng đất này và đã góp phần làm phong phú thêm nền âm nhạc Việt Nam.

Song song với các tác phẩm âm nhạc ra đời, các chương trình nghệ thuật cũng đã được một số cơ quan, đơn vị dàn dựng, biểu diễn phục vụ bà con nhân dân cũng như cổ vũ tinh thần xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, điển hình là các chương trình nghệ thuật của Đoàn Nghệ thuật Ca - Múa - Kịch Lạng Sơn (nay là Đoàn Nghệ thuật Dân tộc Lạng Sơn) với chương trình *Cảng nổi Lạng Sơn* (năm 1975), *Bài ca quê hương* (năm 1984) được các nghệ sĩ thể hiện ấn tượng, sâu sắc, điển hình có Nghệ sĩ Triệu Thủy Tiên, nghệ sĩ Minh Hồng, nghệ sĩ Kim Bông, nghệ sĩ Tiến Quỳnh, nghệ sĩ Hoàng Triều Dương.

2.1.2. Giai đoạn 1986 đến 2000

Là thời kỳ chuyển mình quan trọng, khi nền âm nhạc Việt Nam nói chung và âm nhạc Lạng Sơn nói riêng chịu ảnh hưởng sâu sắc từ chính sách đổi mới (1986) của Đảng Cộng sản Việt Nam. Giai đoạn này, âm nhạc Lạng Sơn đã có sự kết hợp giữa yếu tố truyền thống và hiện đại, đồng thời chứng kiến sự phát triển của các thể loại âm nhạc mới, phù hợp với xu hướng chung của cả nước. Điển hình có các nhạc sĩ Vi Tơ, Xuân Thu, Hoàng Tú, Vũ Thanh Dương, Lâm Dẫu, Đinh Quang Khải, Hoàng Huy Âm, Hoàng Biều.

Ngoài những tác phẩm âm nhạc viết theo lối âm nhạc phương Tây, âm nhạc dân gian vẫn giữ vai trò chủ đạo ở Lạng Sơn. Các thể loại nhạc dân tộc, đặc biệt là các làn điệu dân ca như then, sli, lượn, ví... của các dân tộc tiếp tục được gìn giữ và phát triển. Mỗi tác phẩm âm nhạc là một phần quan trọng trong đời sống văn hóa của người dân nơi đây. Trong các lễ hội truyền thống, đặc biệt là vào dịp Tết Nguyên đán và các lễ hội cúng thần linh, đều có sự tham gia của các bài hát dân ca, hát ví, hát giao duyên... tạo nên không khí vui tươi và thiêng liêng cho cộng đồng.

Thời kỳ này, cùng với sự ra đời của các tác phẩm âm nhạc thì các chương trình nghệ thuật của Đoàn Nghệ thuật Lạng Sơn cũng đã đóng góp thêm những thành tựu mới qua các các chương trình nghệ thuật tại các cuộc Liên hoan, Hội diễn toàn quốc như: Những nẻo đường Xứ Lạng (năm 1994), Ai lên Xứ Lạng (năm 1995), Hội xuân Xứ Lạng (năm 1997) do các nghệ sĩ: Nghệ sĩ Nhân dân Hoàng Thu Hương; Nghệ sĩ Ưu tú Bích Hồng; Nghệ sĩ Ưu tú Hoàng Hồng Minh; Nghệ sĩ Ưu tú Phan Muộn biểu diễn đã tạo nên dấu ấn bằng các giải thưởng, huy chương.

2.1.3. Giai đoạn từ 2001 đến nay

Âm nhạc đã có sự chuyển mình mạnh mẽ, chịu ảnh hưởng sâu sắc từ các xu hướng âm nhạc trong nước và quốc tế, đồng thời giữ gìn và phát huy giá trị âm nhạc truyền thống của các dân tộc tại địa phương. Đây là giai đoạn chứng kiến sự phát triển mạnh mẽ của các thể loại âm nhạc mới, sự giao thoa giữa âm nhạc dân tộc và hiện đại.

Đặc biệt, sự phát triển của công nghệ và các nền tảng mạng xã hội đã tạo cơ hội cho các nghệ sĩ Lạng Sơn sáng tác, biểu diễn và giới thiệu sản phẩm âm nhạc của mình tới đông đảo khán giả trong và ngoài nước.

Thời kỳ này, nhiều tác giả đã đạt nhiều thành tựu trong sáng tác ca khúc, đặc biệt trong việc khai thác chất liệu âm nhạc dân gian của địa phương điển hình có các nhạc sĩ: Vi Tơ, Trịnh Tiến, Phạm Văn Giang, Ngọc Công, Nguyễn Văn Tân, Vy Nước, Đinh Quang Trung, Bùi Minh Tấn và một số các tác giả trẻ như Quang Huy, Xuân Tụ, Âu Đức Thịnh. Các nhạc sĩ luôn tìm tòi, sáng tạo, tham gia các cuộc thi sáng tác âm nhạc, liên hoan âm nhạc từ địa phương đến Trung ương và đều để lại những dấu ấn bằng các giải thưởng, được đông đảo công chúng đón nhận. Có thể kể đến như: Nhạc sĩ Vi Tơ với tác phẩm *Một thoáng vùng cao* (năm 2010 đạt giải B do Hội Nhạc sĩ Việt Nam tổ chức), *Về nơi nghe câu hát soong hâu* (đạt giải B giải thưởng văn học nghệ thuật Hoàng Văn Thụ); Nhạc sĩ Hoàng Thái với tác phẩm *Chiều quê* (năm 2010 đạt giải A do Hội Nhạc sĩ Việt Nam tổ chức); Nhạc sĩ Bùi Minh Tấn với tác phẩm *Hãy cho biển xanh mãi yêu thương* đạt giải Nhì (không có giải Nhất) tại cuộc thi sáng tác ca khúc về Biển xanh quê hương do Bộ Tài nguyên và Môi trường kết hợp với Hội Nhạc sĩ Việt Nam tổ chức, *Chợt thức* (phổ thơ Lê Huy Hạnh đạt giải A Liên hoan Âm nhạc toàn quốc năm 2024 do Hội Nhạc sĩ Việt Nam tổ chức); Nhạc sĩ Nguyễn Văn Tân với tập ca khúc *Sắc màu* đạt giải A giải thưởng văn học nghệ thuật Hoàng Văn Thụ, *Chuyện tình núi và mây* (phổ thơ Nguyễn Gia Tường đạt

giải B Liên hoan Âm nhạc toàn quốc năm 2024 do Hội Nhạc sĩ Việt Nam tổ chức) và nhiều nhạc sĩ có tác phẩm đạt giải tại các cuộc thi sáng tác ca khúc trong và ngoài tỉnh đã để lại nhiều ấn tượng, cảm xúc cho người nghe như nhạc sĩ Trịnh Tiến, Vy Nước, Hoàng Huy Âm, Âu Đức Thịnh.

Trong công tác sưu tầm, ký âm, đặt lời cho các tác phẩm âm nhạc dân gian ta không thể không nhắc tới Nghệ sĩ Nhân dân Triệu Thủy Tiên, Hoàng Huy Âm, Nghệ sĩ Ưu tú Phan Muộn những người đã có nhiều công sưu tầm, ký âm, chỉnh biên đặt lời và dàn dựng các loại hình hát then nhằm xây dựng và bảo tồn giá trị âm nhạc dân gian Lạng Sơn. Đặc biệt trong năm 2017 và 2024, Giám đốc Viện Văn hóa thế giới Paris và Hiệp hội tinh hoa Việt Nam tại Pháp đã gửi thư mời Nghệ sĩ Nhân dân Triệu Thủy Tiên cùng các nghệ sĩ, nghệ nhân sang trình diễn then. Các buổi trình diễn then đã tạo được ấn tượng tốt đẹp, đồng thời là dịp tuyên truyền, quảng bá giá trị di sản văn hóa then đã được UNESCO vinh danh.

Về lĩnh vực sáng tác nhạc múa (khí nhạc) và phối khí: Đề tác phẩm đến gần với công chúng hơn, ta không thể không nhắc tới Nghệ sĩ Ưu tú, nhạc sĩ Đinh Quang Trung - anh là người góp nhiều công sức cho sự phát triển âm nhạc tỉnh nhà.

Song hành cùng các nhạc sĩ, những năm gần đây, một số nghệ sĩ trẻ như: Quang Hiệu, Xuân Hợp, Ánh Tuyết, Thanh Sơn cũng đã nối tiếp các thế hệ đi trước để đóng góp thành tích về lĩnh vực biểu diễn âm nhạc cho tỉnh nhà.

2.2. Những thành tựu và hạn chế

Nhìn lại chặng đường âm nhạc Lạng Sơn hành trình 50 năm với nhiều dấu ấn nổi bật, đạt được những thành tựu đáng kể trong việc bảo tồn, phát huy và phát triển các giá trị âm nhạc truyền thống của các dân tộc tại địa phương, đồng thời mở rộng phạm vi ảnh hưởng của mình với sự xuất hiện của các sản phẩm âm nhạc hiện đại. Các thế hệ nhạc sĩ, nghệ sĩ có thể tự hào đã đóng góp vào sự đa dạng và phong phú của nền âm nhạc Việt Nam.

Ngoài những ưu điểm, những dấu ấn nổi bật nêu trên, chúng ta cũng cần phải nhìn lại những hạn chế còn tồn tại như:

Các ca khúc viết cho thiếu nhi chưa được các nhạc sĩ quan tâm.

Việc đầu tư, quảng bá các tác phẩm âm nhạc còn ít, chưa thường xuyên, chưa tạo được động lực thúc đẩy mạnh mẽ để các tác giả viết bài

Một số hội viên tuổi đã cao, sức sáng tạo bị hạn chế; việc giao lưu, học tập nâng cao trình độ chuyên môn chưa được tổ chức thường xuyên, ảnh hưởng tới sáng tác cũng như chất lượng tác phẩm.

Chưa có những tác phẩm khí nhạc xứng tầm, vẫn chủ yếu là thanh nhạc (ca khúc).

3. Kết luận và đề xuất

Hành trình 50 năm phát triển âm nhạc Lạng Sơn là chặng đường ghi dấu nhiều thành tựu trong bảo tồn, sáng tác và lan tỏa giá trị văn hóa dân tộc. Dù còn

những hạn chế nhất định, nhưng với tâm huyết của các thế hệ nghệ sĩ và sự quan tâm từ các cấp, âm nhạc Lạng Sơn hoàn toàn có thể tiếp tục vươn xa, đóng góp tích cực vào nền âm nhạc Việt Nam hiện đại, đậm đà bản sắc dân tộc.

Để âm nhạc Lạng Sơn tiếp tục có được những thành tựu vươn xa hơn, để các nhạc sĩ có nguồn cảm hứng sáng tạo, các tác phẩm âm nhạc đến được công chúng, chúng tôi thiết nghĩ:

Một là, Người nghệ sĩ cần có môi trường để hoạt động sáng tạo, đồng thời nêu cao tinh thần đoàn kết, trách nhiệm, học hỏi, các tác phẩm âm nhạc đảm bảo tính kế thừa và sáng tạo, tính dân tộc và hiện đại.

Hai là, Hội Văn học Nghệ thuật tỉnh cần phối hợp với các đơn vị như Đài Phát thanh và Truyền hình tỉnh, Đoàn Nghệ thuật Dân tộc tỉnh đầu tư hơn nữa cho những tác phẩm âm nhạc đạt chất lượng trong việc phối khí, thu âm, tổ chức biểu diễn, xuất bản, quảng bá trên các phương tiện truyền thông... thì tác phẩm mới có thể tới gần hơn với công chúng.

Ba là, Hội Văn học Nghệ thuật cần quan tâm xây dựng đội ngũ kế cận. Bởi, khi mà lớp nhạc sĩ gạo cội đang dần vắng bóng, việc đào tạo, bồi dưỡng thế hệ nhạc sĩ trẻ là hết sức cần thiết để kế tục con đường âm nhạc dân tộc với kiến thức, tài năng, ý thức xã hội, thì chúng ta mới hy vọng có được những tác phẩm chất lượng cao cả về nghệ thuật và nội dung.

Bốn là, Ủy ban nhân dân tỉnh tiếp tục quan tâm; hỗ trợ kinh phí cho việc tổ chức đêm nhạc; hỗ trợ việc công bố các tác phẩm âm nhạc đạt chất lượng của các nhạc sĩ, hỗ trợ kinh phí để tổ chức các hoạt động âm nhạc nhân dịp kỷ niệm các ngày lễ lớn của đất nước, của tỉnh, ngày Âm nhạc Việt Nam 3/9 hằng năm.

Tài liệu tham khảo

Đảng Cộng Sản Việt Nam (2021), Văn kiện Đại hội Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII

Đoàn Nghệ thuật Ca Múa Kịch Lạng Sơn (2016), Kỷ yếu 55 năm xây dựng và phát triển Đoàn Nghệ thuật Ca Múa Kịch Lạng Sơn

Đoàn Nghệ thuật Lạng Sơn (2000), Kỷ yếu 40 năm xây dựng và phát triển Đoàn Nghệ thuật Lạng Sơn